

Enschede, Olieslagweg 1
(Gemeente Enschede, Ov.)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek
Steekproefrapport 2010-06/03

*Enschede, Olieslagweg 1
(Gemeente Enschede, Ov.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
Vastbouw Vastgoedontwikkeling bv

Steekproefrapport 2010-06/03
ISSN 1871-269X
auteurs: drs. J.M.G. Bongers (fysisch geograaf)
& M.L.J. Bergmans BA
autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.1

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, juni 2010

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.
De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01).....	1
1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.1 LS02).....	2
2. Bureauonderzoek.....	4
2.1 Bronnen.....	4
2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04).....	4
2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04).....	6
2.4 Historische geografie (KNA 3.1 LS03).....	8
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05).....	9
3. Veldonderzoek.....	10
3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.1 VS01).....	10
3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.1 VS02, VS03).....	11
4. Conclusies en advies.....	13

Appendix:

- archeologische periodes
- archeologische kaart
- boorstaten
- laagbeschrijvingen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

In verband met geplande woningbouw heeft een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden aan de Olieslagweg 1 te Enschede, gemeente Enschede, provincie Overijssel. Doel van het onderzoek is vast te stellen of in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn die door de woningbouw bedreigd worden.

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysieke geografie, archeologie en historische geografie. Bij het veldonderzoek zijn zes boringen verricht om archeologische indicatoren op te sporen en om de gaafheid van de bodem te bepalen.

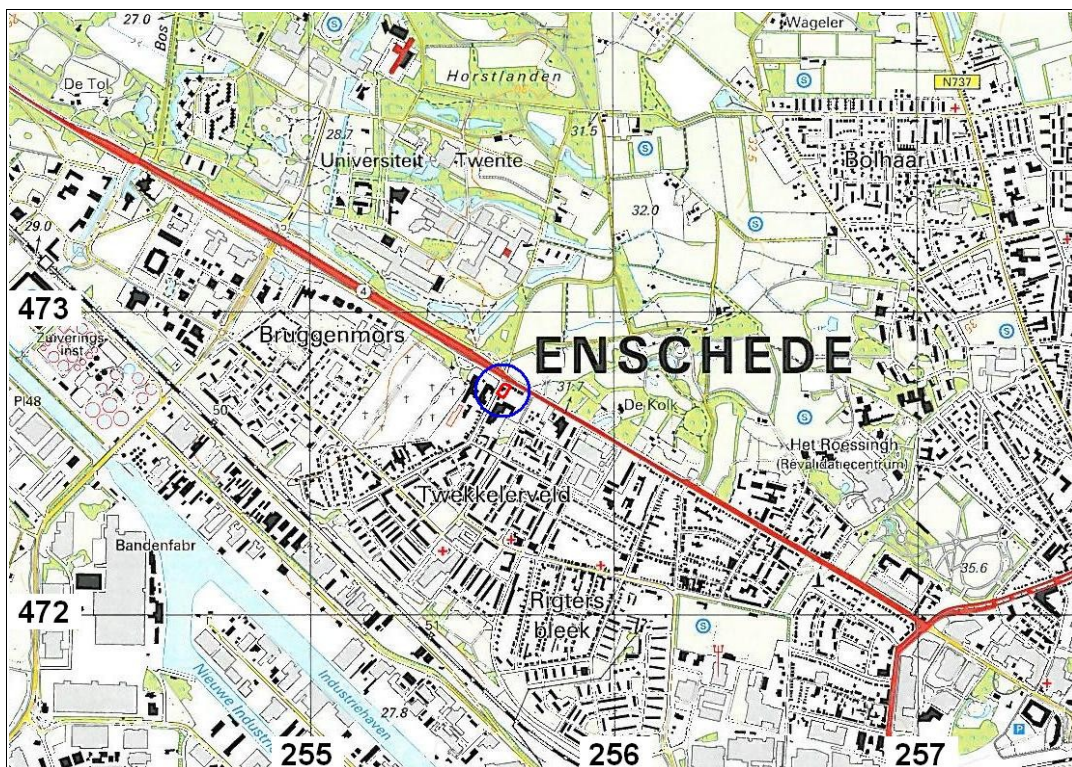
Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied in of bij een dalvormige laagte ligt. Binnen een kilometer rondom het plangebied is de enige archeologische melding van een bronzen bijl uit de bronstijd. Uit het veldonderzoek blijkt dat in de bodem van nature roestvlekken en ijzerconcreties zitten. De kwaliteit van de bodem is redelijk, waardoor eventuele archeologische grondsporen eveneens in redelijke staat kunnen verkeren. Op het terrein zijn smeltslakken gevonden die een afvalprodukt zijn van ijzerproductie of ijzerbewerking. Echter waarschijnlijk zijn ze niet van het terrein zelf afkomstig aangezien geen houtskoolbrokken of resten van een oven zijn aangetroffen. Waarschijnlijk zijn de slakken (sub)recent materiaal dat als verharding of iets dergelijks is aangevoerd. Er wordt geadviseerd geen nader archeologisch onderzoek te ondernemen.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01)

In opdracht van Vastbouw Vastgoedontwikkeling bv, vertegenwoordigd door de heer W. ter Harmsel, is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd in plangebied Olieslagweg 1 te Enschede, gemeente Enschede, provincie Overijssel. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande sloop van de bestaande bebouwing en de nieuwbouw van een enkel en dubbel woonhuis. Hiervoor zijn graafwerkzaamheden nodig die eventueel aanwezige archeologische grondsporen kunnen verstoren. De ingrepen bestaan met name uit de aanleg van een fundering en een kelder bij de drie huizen.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied gemaakt aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Daartoe is gezocht naar archeologische indicatoren en is bepaald wat de gaafheid van de bodem is.

Figuur 1: Enschede op de topografische kaart, 1:25.000. Het onderzoeksgebied Olieslagweg 1 is het rood omlijnde gebied binnen de blauwe cirkel.

1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.1 LS02)

Plangebied Olieslagweg 1 ligt aan de noordwestzijde van de stad Enschede, binnen de bebouwde kom (zie Figuur 1). Het perceel wordt aan de noordzijde begrensd door de Hengelosestraat en aan de westzijde door de Olieslagweg. Ten tijde van het onderzoek bestond het perceel uit een vrijstaande woning met de bijbehorende tuin (zie Figuur 2).

Figuur 2: Enschede, Olieslagweg 1. Foto genomen in noordelijke richting.

Tabel 1: Enschede, Olieslagweg 1: administratieve gegevens.

provincie:	Overijssel
gemeente:	Enschede
plaats:	Enschede
toponiem:	Olieslagweg 1
bevoegde overheid:	Gemeente Enschede (regio-archeoloog: drs. J.A.M. Oude Rengerink)
opdrachtgever:	Vastbouw Vastgoedontwikkeling bv
oppervlakte:	0,2 hectare
hoogte:	34 meter + NAP
grenscoördinaten:	noord: 255,635 / 472,770 west: 255,615 / 472,730 oost: 255,660 / 472,755 zuid: 255,640 / 472,715
kaartblad:	34F
onderzoeksmeldingsnr:	41073
uitvoeringsperiode:	27 mei 2010
onderzoeksdiepte:	120 centimeter
beheer documentatie:	De Steekproef bv, Provincie Overijssel, E-depot en RCE

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

Voor het bureauonderzoek zijn onderstaande bronnen gebruikt:

Tabel 2: Enschede, Olieslagweg 1: geraadpleegde literatuur en andere bronnen.

AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geo-informatie en ICT.

Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Archeologie Leidraad 3. J.H.A. Bosch, 7 maart 2005.

ARCHIS 2. Het online registratie- en informatiesysteem van de RCE.

Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Blad 34 Oost Enschede. Stichting voor Bodemkartering. Wageningen, 1990.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].

Gemeente Enschede Archeologische Verwachtingskaart. R.M. Lotte & L.A. Tebbens (red.). BAAC rapport 04.238 2005.

Geomorfologische Kaart van Nederland. Blad 34-35 Enschede Glanerbrug. Stichting voor Bodemkartering Wageningen & Rijks Geologische Dienst Haarlem.

Huguenin, de Atlas van. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829. H.J. Versfelt en M. Schroor. Heveskes Uitgevers. Groningen/Veendam, 2005.

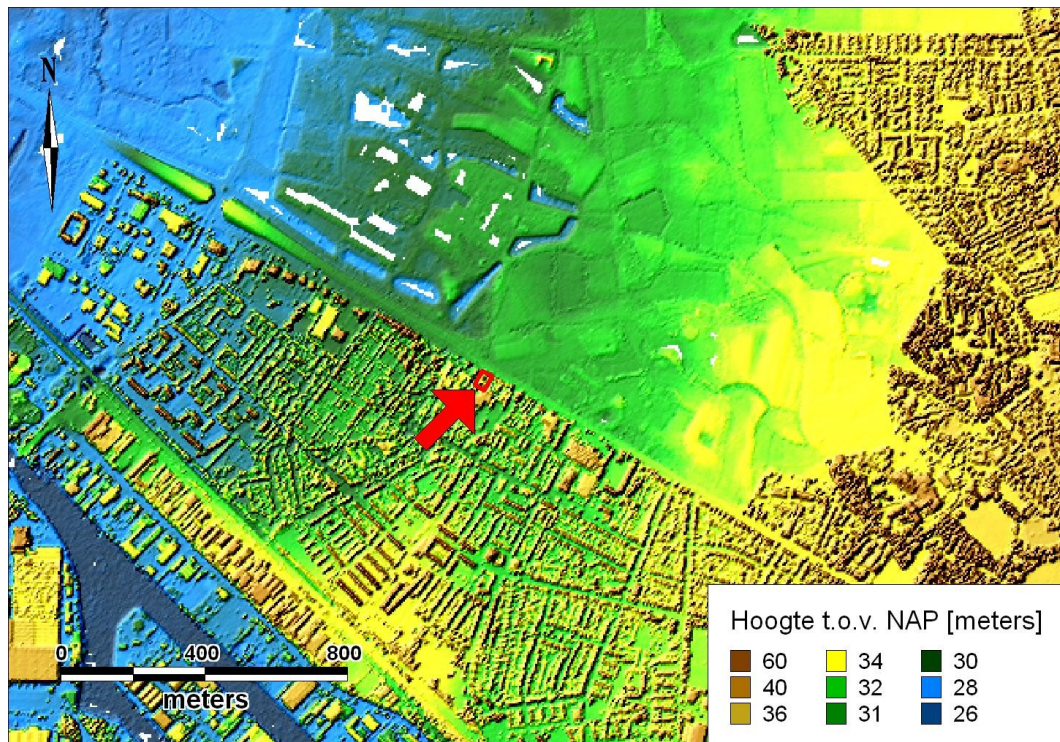
Topografische Atlas Overijssel, schaal 1:25:000. ANWB. Den Haag 2004.

Www.WatWasWaar.nl

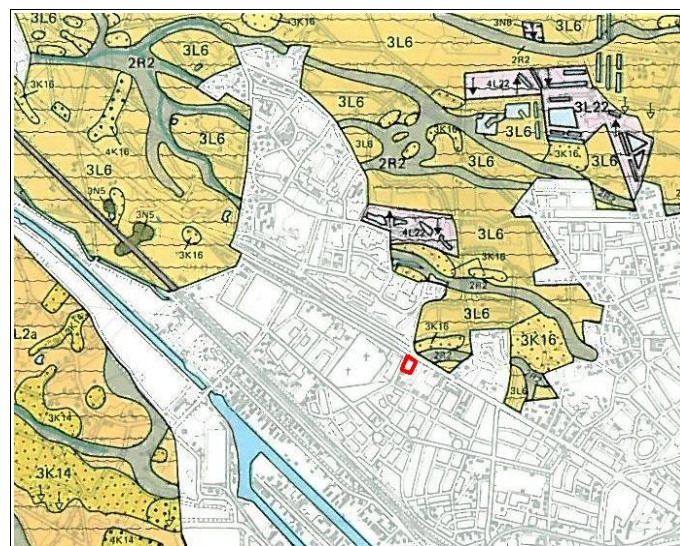
2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04)

Enschede ligt op een hoge stuwwal die zich uitstrekt van Enschede tot Oldenzaal. Dit stuwwalcomplex is ontstaan tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Het onderzoeksgebied bevindt zich westelijk van de wal op geleidelijk afhellend terrein (zie Figuur 3).

Op de geomorfologische kaart en de bodemkaart is het plangebied niet gekarteerd door de ligging in de bebouwde kom. De bodemkaart toont dat in het noordelijk aangrenzende gebied een 'beerkeerdgrond met lemig fijn zand' (pZg23) zit. Deze gronden worden omgeven door 'hoge zwarte enkeerdgronden' (zEZ23) en 'laarpodzolgronden' (Hd21). De geomorfologische kaart bevestigt dit beeld (zie Figuur 4). Even ten noorden van het onderzoeksgebied ligt een 'dalvormige laagte zonder veen' (2R2) met aansluitend een 'gordeldekzandrug al dan niet met oud bouwlanddek' (3K16).

Figuur 3: Enschede op een hoogtekart gemaakt met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland. Het onderzoeksgebied aan de Olieslagweg 1 is rood omlijnd. Het ligt in een beekdal aan de voet van de stuwwal Enschede-Oldenzaal.

Figuur 4: Enschede op de Geomorfologische Kaart van Nederland, 1:25.000. Het onderzoeksgebied aan de Olieslagweg 1 is rood omlijnd. Direct ten noordoosten zijn een dalvormige laagte zonder veen (2R2) en een gordeldekzandrug (3K16) aanwezig.

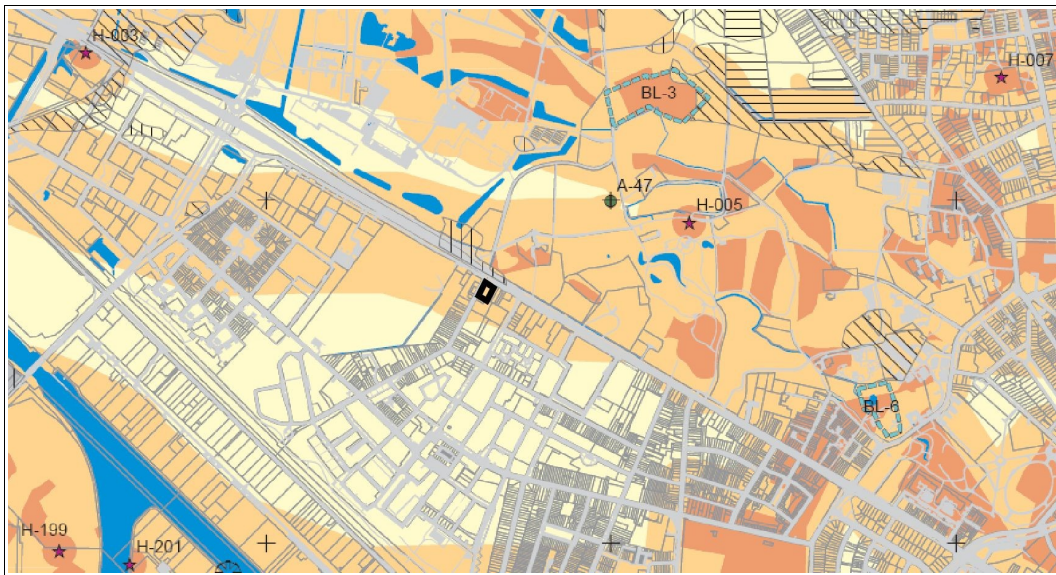
2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04)

Uit het onderzoeksgebied zelf zijn geen archeologische waarden bekend. De dichtstbijzijnde archeologische vondst is geregistreerd op een afstand van circa 400 meter ten noordoosten waar een bronzen randhielbijl werd gevonden (4628, A-47, zie Tabel 3). Deze bijl dateert uit de bronstijd. Naast dit exemplaar zijn uit de omgeving van het plangebied nog twee bijlen bekend, beide type Fels-Rechteckbeil. De eerste is op 1,6 kilometer ten zuidwesten van de Olieslagweg aangetroffen en de tweede op 1,8 kilometer ten noorden. Ze zijn uit de periode midden-neolithicum tot bronstijd. De vondstlocaties van deze drie bijlen zijn alle administratief geplaatst. Dit betekent dat van deze vondsten de precieze herkomst niet bekend is. Het is mogelijk dat deze bijlen onderdeel waren van een rituele depositie in een beekdal.

Op een afstand van 1,8 kilometer ten noorden van het onderzoeksgebied ligt een monumentaal terrein waar een borg of versterkt huis heeft gestaan (15696). Ter plaatse is de bijbehorende gracht ook in kaart gebracht (4631).

Een cluster van vondsten ligt op 2,4 kilometer noordoostelijk van het plangebied (55448, 409443 en 405625). De vondst met de vroegste datering is een vuurstenen afslag uit het mesolithicum-neolithicum. Ook werd een diep ingesneden karrespoor van onbekende datering waargenomen in de bodem. Vondsten uit de nieuwe tijd werden gevonden in de vorm van scherven aardewerk en steengoed. Daarnaast werden twee brokken onbewerkt vuursteen en een brok zandsteen/kwartsiet gemeld (409443). De vondst van een fragment kogelpot duidt op activiteiten in de regio gedurende late middeleeuwen (55448). Twee scherven handgevormd aardewerk kunnen duiden op de aanwezigheid van archeologische resten in de bodem. De twee scherven roodbakkend aardewerk kunnen volgens de toelichting in Archis worden beschouwd als losse vondsten die via bemesting op het land zijn geraakt (405625).

Op de archeologische verwachtings- en advieskaart van de gemeente Enschede heeft het onderzoeksgebied een middelhoge archeologische verwachtingswaarde. Dit houdt in dat bij een bodemverstoring van groter dan 500 m² met een diepte van meer dan 50 cm archeologisch onderzoek verplicht is (zie Figuur 5). Op deze kaart zijn naast de reeds behandelde bronzen bijl (A-47) cultuurhistorische elementen als enkele hoeven (H-003,005,007,199 en 201) en blekerijen (BL-3 en 6) uit het recente verleden aangegeven.

Figuur 5: Enschede, Olieslagweg 1 op een uitsnede van de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Enschede. Het onderzoeksgebied is met de zwarte rechthoek weergegeven. De historische objecten binnen een straal van circa 1,5 kilometer van het onderzoeksgebied zijn opgenomen in Tabel 3. De licht-oranje kleur staat voor een middelhoge archeologische verwachting.

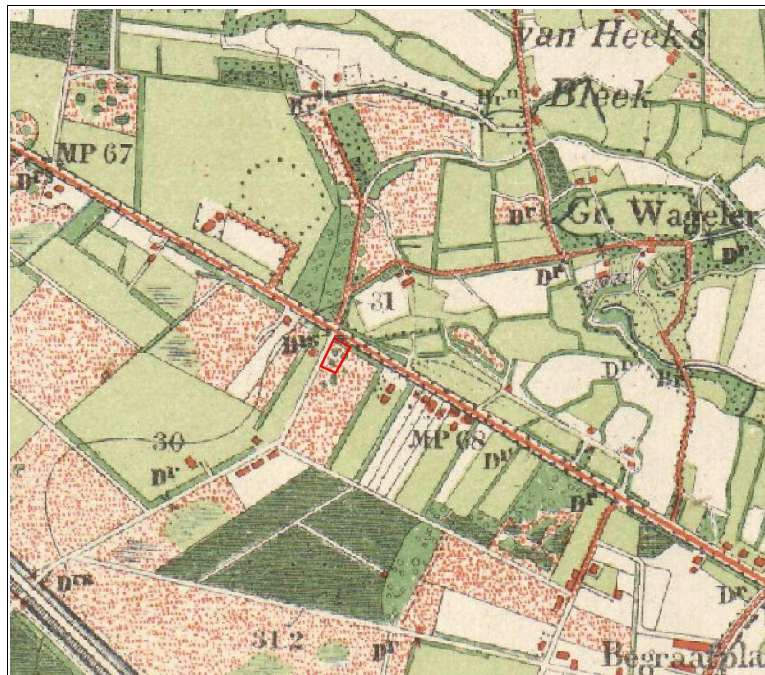
Tabel 3: Archeologische waarden in de omgeving van Enschede, Olieslagweg 1. Voor dateringen zie Appendix: Archeologische Periodes. Voor ligging, zie Appendix: Archeologische Kaart en Figuur 5: archeologische verwachtingskaart van de gemeente Enschede.

CMA/CAA	RD-coördinaten	Datering	Omschrijving
monumenten			
15696 (34F-35)	255,675/474,372	nieuwe tijd	borg of versterkt huis
waarnemingen			
4628 (34FN-1) A-47 beleidskaart	256,000/473,000 admin. geplaatst	bronstijd midden A-B	bronzen randhielbijl
4631 (34FN-4)	255,670/474,390 admin. geplaatst	nieuwe tijd	gracht
4703 (34FN-34)	254,400/471,800 admin. geplaatst	neolithicum midden - bronstijd	stenen Fels-Rechteckbijl
4704 (34FN-35)	255,500/575,400 admin. geplaatst	neolithicum midden - bronstijd	stenen Fels-Rechteckbijl
55448 (34FN-67)	257,600/474,200	middeleeuwen laat	fragment kogelpotaardewerk
405625 (34FN-86)	257,600/474,200	bronstijd laat - middeleeuwen laat A	twee fragmenten handgevormd aardewerk

409443 (34FN-88)	257,600/474,200	middeleeuwen laat B - nieuwe tijd	twee fragmenten roodbakend geglazuurd aardewerk
		mesolithicum - neolithicum	vuurstenen afslag
		neolithicum midden C - nieuwe tijd C	karrespoor
		nieuwe tijd A-B	fragment van een roodbakend gelazuurde grape
		nieuwe tijd B-C	fragment mineraalwaterfles van geglazuurd steengoed
		nieuwe tijd C	fragment industrieel wit aardewerk
		paleolithicum - nieuwe tijd C	twee brokken vuurstenen
		paleolithicum - nieuwe tijd C	een brok zandsteen/kwartsiet
cultuurhistorische elementen			
H-003	254,477/473,436	-	hoeve Rustend Hert
H-005	256,228/472,939	-	hoeve Groot Wageler
H-007	257,131/473,365	-	hoeve Bolhaar
H-199	254,400/471,980	-	hoeve Vrieling
H-201	254,604/471,940	-	hoeve Vrieling
BL-3	256,135/473,302	-	blekerij Van Heels Bleek
BL-6	256,777/472,393	-	blekerij Roessink Bleek

2.4 Historische geografie (KNA 3.1 LS03)

Het onderzoeksgebied maakt tot het einde van de 19^e eeuw deel uit van de woeste gronden rondom Enschede. Uit de topografische militaire kaart van 1908 blijkt dat het stuk land in cultuur gebracht gaat worden. Het onderzoeksgebied wordt onderdeel van een groter perceel waarvan de contouren al zijn uitgezet (zie Figuur 6). Vanaf 1915 is de grond in gebruik als bouwland. Op de topografische kaart van 1928 is voor het eerst een huis waar te nemen op het perceel van het onderzoeksgebied. Deze situatie blijft tot op heden onveranderd. Op basis van het kaartmateriaal is er naast de bouw van het huis op het perceel geen bewijs voor bodemverstoringen door bebouwing.

Figuur 6: Enschede, Olieslagweg 1 op de topografische militaire kaart van 1908, verschaald tot 1:15.000. Het onderzoeksgebied is rood omlijnd weergegeven. Destijds was het nog woeste grond. Niet lang daarna zou het in cultuur worden gebracht.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05)

Plangebied Olieslagweg 1 ligt in of bij een dalvormige laagte zonder veen. Binnen een kilometer rondom het terrein is de enige melding van een bijl uit de bronstijd. Binnen twee kilometer van het onderzoeksgebied zijn vondsten gedaan die wijzen op bewoning tijdens de midden- en nieuwe steentijd, bronstijd en late middeleeuwen. Archeologische indicatoren zoals vuursteen, houtskool en scherven aardewerk uit deze perioden kunnen tijdens het inventariserend veldonderzoek worden aangetroffen. Eventuele archeologische grondsporen kunnen zijn aangetast door de bouw van het huis op het terrein.

Tabel 4: Enschede, Olieslagweg 1: specificatie archeologische verwachting.

datering:	mesolithicum, neolithicum, bronstijd, late middeleeuwen andere periodes niet uitgesloten
complextype:	nederzetting
omvang:	vanaf enkele meters doorsnede
diepteligging:	nabij maaiveld, eventueel onder opgebrachte grond
locatie:	hele plangebied
prospectiekenmerken:	aardewerk, bewerkt vuursteen, houtskool, brons
mogelijke verstoringen:	bouw van het aanwezige huis, ploegen van akker

3. Veldonderzoek

3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.1 VS01)

Het veldonderzoek is uitgevoerd op 27 mei 2010. Er zijn zes verkennende boringen verricht (zie Figuur 7). De boringen zijn zo gelijk mogelijk verspreid over het terrein, rekening houdend met de bebouwing en leidingen. De boordichtheid bedraagt circa dertig boringen per hectare.

Figuur 7: Enschede, Olieslagweg 1: boorpuntenkaart. Het onderzoeksgebied is aangegeven door een onderbroken lijn. De genummerde punten geven de ligging weer van de zes boringen.

De boringen zijn verricht met een edelmanboor met een doorsnede van twaalf centimeter. De boringen zijn gezet tot een diepte van tenminste 120 centimeter. De opgeboorde grond is onderzocht door het in de boorkop laagsgewijs af te snijden. Bovendien is de grond gezeefd op een zeef met mazen van vier millimeter om archeologische indicatoren op te sporen. De resultaten van de boringen zijn opgenomen in de Appendix in de vorm van boorstaten en laagbeschrijvingen. Van de boringen zijn de RD-coördinaten

bepaald met GPS. De hoogtes van de boringen zijn gemeten met een waterpas en gerelateerd aan NAP met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Een veldkartering was niet mogelijk door de dichte begroeiing (zie Figuur 2). Over het algemeen was de vondstzichtbaarheid slecht.

3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.1 VS02, VS03)

In plangebied Olieslagweg 1 te Enschede zijn globaal drie bodemlagen onderscheiden. De bovenste halve tot hele meter grond bestaat uit geroerd materiaal. Dieper dan één tot anderhalve meter beneden maaiveld zit grijs zand. Tussen beide lagen zit circa een halve meter ongeroerd, oranjebruin zand. De oranje kleur komt door geoxideerd ijzer, oftewel roest. In het westelijke deel bij boringen 1, 2 en 6 is zelfs sprake van ijzerconcreties die daar een zwak ontwikkelde oerbank vormen. In de geroerde bovengrond bij de andere boringen zijn ook ijzerconcreties gevonden. Bij boring 3 zijn de uitspoelings- (E) en inspoelingshorizont (B) van een zeer zwak ontwikkelde podzolbodem aangetroffen. Bij de andere vijf boringen is de grond op deze hoogte vergraven (zie Appendix Boorstaten). Het staat echter zeker niet vast dat op het hele terrein sprake is geweest van (zwakke) podzolering. Algemeen lijkt de kwaliteit van de bodem in het gebied redelijk te zijn.

Gezien de roestvlekken en ijzerconcreties heeft het plangebied gelegen op een plek waar ijzerrijk grondwater kwelde. Waarschijnlijk lag het terrein op de rand van een beekdal of in een dal dat doorgaans droog stond. Het betreft waarschijnlijk het dal dat op de geomorfologische kaart noordoostelijk van het plangebied gekarteerd is (zie Figuur 4).

In de geroerde bovengrond zijn bij elk van de zes boringen smeltslakken gevonden (zie Figuur 8). De gevonden stukken zijn relatief klein met een lengte tot maximaal drie centimeter. Smeltslakken zijn een afvalproduct dat ontstaat bij ijzerproductie of ijzerbewerking. Echter als in het gebied ijzer zou zijn geproduceerd of bewerkt dan zouden resten van een oven en zeker ook brokken houtskool gevonden moeten zijn, hetgeen niet het geval is. Mogelijk zijn de slakken (sub)recent afval dat van elders is aangevoerd, bijvoorbeeld ten behoeve van een verharding of ophoging op het terrein. Het is niet uitgesloten dat op het terrein wel ijzer gewonnen is, hoewel twijfelachtig is of in het plangebied een ijzerlaag gezeten heeft van voldoende omvang daarvoor. Het booronderzoek heeft namelijk slechts enkele ijzerconcreties opgeleverd.

Het onderzoek heeft geen artefacten opgeleverd zoals bewerkt vuursteen, scherven aardewerk en dergelijke.

Figuur 8: Enschede, Olieslagweg 1: vondsten. De linker drie zijn smeltslakken, de rechter is een natuurlijke concretie van ijzer met zand. De vondsten zijn niet bewaard.

4. Conclusies en advies

Plangebied Olieslagweg 1 te Enschede heeft waarschijnlijk in een droge dalvormige laagte gelegen. Binnen een kilometer rondom is de enige archeologische melding van een bijl uit de bronstijd.

In de bodem zitten van nature roestvlekken en ijzerconcreties. De kwaliteit van de bodem lijkt redelijk. Daardoor kunnen van eventuele archeologische grondsporen de diepere delen bewaard gebleven zijn.

In de geroerde bovenlaag zijn op het hele terrein smeltslakken opgeboord. Dergelijke slakken zijn afval bij de productie of bewerking van ijzer. Echter houtskoolbrokken of restanten van een oven zijn niet gevonden. Ook is het twijfelachtig of de bodem ter plaatse voldoende ijzer bevatte voor de winning van ijzer. Mogelijk zijn de smeltslakken van (sub)recente ouderdom en van elders aangevoerd ter verharding of ophoging. Er zijn geen artefacten aangetroffen zoals bewerkt vuursteen of scherven aardewerk.

Op basis van de resultaten adviseren wij geen nader archeologisch onderzoek te ondernemen. Indien bij toekomstige graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, dan dienen deze direkt te worden gemeld bij de gemeente Enschede conform de Monumentenwet 1988 artikel 53 & 54.

Appendices

Enschede, Olieslagweg 1

- archeologische periodes
- archeologische kaart
- boorstaten
- laagbeschrijvingen boringen volgens de
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP	romeinse tijd:	
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
neolithicum:		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
bronsijd:		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronsijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronsijd midden:	1.800 - 1.100 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronsijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronsijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronsijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 - heden